

1.0 UVOD

Bralna pismenost je ena najpomembnejših veščin, ki jih učenke in učenci pridobijo v prvih letih šolanja. Pomeni temelj za nadaljnje učenje vseh predmetov v šoli, pa tudi učenje izven nje, omogoča osebno rast v vseh obdobjih življenja.

Zaradi velikega pomena branja se je Mednarodna zveza za evalvacijo izobraževalnih dosežkov (IEA) odločila izvajati raziskave o branju. Do sedaj so bile izpeljane tri:

- leta 1991 je bila izpeljana raziskava o bralni pismenosti (Reading Literacy 1991),
- leta 2001 je bila izpeljana Mednarodna raziskava bralne pismenosti PIRLS 2001 (Progress in International Reading Literacy Survey 2001),
- leta 2006 je bila ponovno izpeljana Mednarodna raziskava bralne pismenosti PIRLS 2006.

1.1 Slovenija v mednarodnih raziskavah branja

Slovenija je do sedaj sodelovala v vseh treh IEA raziskavah o branju.

V raziskavi bralne pismenosti 1991 je sodelovalo 27 držav, slovenski dosežek pa je bil pod mednarodnim povprečjem sodelujočih držav. Prvovrščene države so bile Finska, ZDA in Švedska. Starost slovenskih otrok, vključenih v raziskavo, je bila 9.7 let, sodelovali pa so učenke in učenci 3. razredov. Leta 1991 so preverjali tudi branje 14-letnikov, tako da so sodelovali tudi učenke in učenci 8. razredov. Ti so se odrezali bistveno bolje kot 9-letniki, saj je bil njihov rezultat precej nad mednarodnim povprečjem.

Leta 1998 je Slovenija sodelovala v OECD raziskavi Adult Literacy, kjer so preverjali funkcionalno pismenost odraslih. Kot je znano, se Slovenija v tej raziskavi ni izkazala z dobro funkcionalno pismenostjo.

Leta 2001 je IEA znotraj raziskave PIRLS izvedla dve raziskavi bralne pismenosti: eno popolnoma novo raziskavo z novim konceptom in instrumentarijem, ponovila pa je tudi raziskavo iz leta 1991 na instrumentih iz leta 1991, z namenom, da bi izmerili trende v bralni pismenosti (Trendi 1991 – 2001). Slovenija je v obeh raziskavah sodelovala s 3. razredom. V PIRLS raziskavi, v kateri je sodelovalo 35 držav, so slovenske tretješolke in tretješolci pristali na mednarodnem povprečju, v raziskavi Trendov pa so pokazali očiten napredek. V raziskavi Trendov je sodelovalo le 9 držav, zato mednarodnega povprečja tam nismo računali. Bolj kot Slovenija je napredovala le Grčija, sicer pa so se najbolje odrezali švedski, nizozemski, angleški ter bolgarski šolarji in šolarke. Švedska kot »prvovrščena« država je na primerjavah sodelovala tako s tretjim kot tudi četrtim razredom. S četrtim razredom so bili na čelu držav (ti šolarji so bili tudi leto dni starejši od slovenskih), s tretjim razredom (enako stari kot slovenski otroci) pa so bili še vedno veliko nad mednarodnim povprečjem, in s tem tudi nad povprečjem slovenskih tretješolcev.

V letu 2006 je v raziskavi sodelovalo 45 držav in izobraževalnih sistemov (nekateri države imajo več zelo različnih in avtonomnih izobraževalnih sistemov, zato so sodelovali z vsakim posebej, na primer v Belgiji francoski in flamski del posebej, iz Velike Britanije sta sodelovali le Anglija in Škotska, 5 kanadskih provinc se je prav tako individualno udeležilo preverjanja).

Slovenija je sodelovala z velikim vzorcem 5337 otrok, v katerem so bili zastopani otroci 4. razredov devetletke in 3. razredov osemletke.

V letu 2006 je Slovenija sodelovala še v eni raziskavi, kjer so preverjali tudi bralno pismenost, to je raziskava OECD PISA, kjer so bile merjene naravoslovna, matematična in bralna pismenost 15-letnikov. Rezultati bodo objavljeni decembra letos.

V Sloveniji je zelo znana še ena raziskava IEA: TIMSS, Mednarodna raziskava trendov znanja matematike in naravoslovja, ki jo Slovenija izvaja od leta 1995. Rezultati zadnjega zajema bodo znani prihodnje leto.

1.2 Potek in zasnova IEA raziskav

Kako skoraj 40 držav izvede skupno raziskavo?

Sedež organizacije IEA je v Amsterdamu, mednarodni študijski center (ISC – International Study Center) pa na Boston College v Bostonu, ZDA. Iz vsake države pri zasnovi, oblikovanju inštrumentov, izvedbi ter interpretaciji sodelujejo nacionalni koordinatorji posameznih držav. Vzorčenje za vse države opravlja Statistics Canada, baze podatkov pa pripravljajo na dokumentacijskem centru (DPC – Data Processing Center) v Hamburgu, v Nemčiji. Strokovno sodelujeta še organizaciji iz Velike Britanije NFER (National Foundation for Educational Research for England and Wales) in ETS (Educational Testing Service) iz ZDA. Slednji sta veliki izobraževalni organizaciji, ki se ukvarjata z evalvacijami in preverjanjem znanja.

1.3 Vzorec raziskave in instrumenti

Slovenija je za Statistics Canada (SC), organizacijo, ki je pripravila vzorec šol za sodelovanje v raziskavi, pripravila seznam šol, razredov in otrok, vpisanih v slovenske osnovne šole. SC je pripravila seznam vzorčenih šol za glavno raziskavo in predraziskavo (ki smo jo izvedli leto pred glavnim zajemom, se pravi v letu 2005). Ko so izbrane šole potrdile sodelovanje (devet šol se ni odločilo za sodelovanje, 4 od njih so imele za tak primer določene nadomestne šole in te so se strinjale s sodelovanjem) in sporočile število oddelkov ter število otrok v njih, smo s posebnim računalniškim programom izbrali razrede za sodelovanje. Izbranih oddelkov ni bilo mogoče zamenjati za drug oddelek na šoli, so se pa nekatere šole odločile za sodelovanje vseh oddelkov v razredu (kot to omogoča metodologija raziskave).

Na vsaki šoli je vodstvo šole določilo koordinatorko oziroma koordinatorja raziskave, ki sta se udeležila seminarja o izvedbi PIRLS. Koordinatorji so nato poskrbeli za izvedbo na svoji šoli.

V Sloveniji je v glavnem zajemu sodelovalo 145 šol, še 14 šol pa se je raziskave udeležilo na svojo željo. Rezultati dodatnih šol niso upoštevani v mednarodni statistiki, vendar se »dodatne šole« vseeno lahko primerjajo z ostalimi šolami v Sloveniji, ko bodo znani mednarodni rezultati, pa tudi z ostalimi šolami po svetu.

Izbrani otroci so reševali zvezek, v katerem sta bili dve besedili, ter odgovarjali na vprašanja. Zasnova raziskave je narekovala uporabo dveh vrst besedil, ki se ju večinoma poslužujejo otroci te starosti:

- branje za literarno izkušnjo,
- branje za pridobivanje in uporabo informacij.

Pri obeh vrstah besedil smo pri odgovorih na vprašanja ocenjevali štiri procese razumevanja:

- osredotočenje in spominjanje eksplicitno navedene informacije,
- izpeljava nekompliciranega (očitnega) sklepa,
- interpretacija in integracija idej in informacij,
- raziskovanje in vrednotenje vsebine, jezika in elementov besedila.

Učenke in učenci so izpolnjevali tudi *Vprašalnik za učenke in učence*, s katerim smo pridobili pomembne podatke o njihovih bralnih navadah, pouku, nalogah, njihovem počutju v šoli in drugih aktivnostih. Starši otrok so izpolnjevali *Vprašalnik za starše*, kjer smo jih spraševali o njihovih bralnih navadah, socioekonomskih značilnostih družine, predpismenjevalnem obdobju njihovih otrok in stališčih. Vprašalnike so izpolnjevale tudi učiteljice in učitelji (*Vprašalnik za učiteljice in učitelje*) ter ravnateljice in ravnatelji (*Vprašalnik za ravnateljice in ravnatelje*) izbranih šol.

1.4 Prvi rezultati PIRLS 2006

Prvi rezultati kažejo, da se je v Sloveniji **bralna pismenost otrok te starosti pomembno zvišala**. Naj spomnimo, da je bila Slovenija v letu 2001 v tej raziskavi s 502 točkama na mednarodnem povprečju sodelujočih držav. Letos so otroci v povprečju dosegli 522 točk.

Kaj pomeni razlika 20 točk? Rezultati v IEA raziskavah so izračunani tako, da otroci, ki so eno leto starejši in s tem eno leto dlje v šoli, dosežejo približno 40 točk višji rezultat (če gledamo rezultate znotraj ene države oziroma šolskega sistema), od katerih gre en del pripisati kronološki starosti, drugi del pa času, ko se otroci formalno šolajo, pri čemer deleža nista enaka. Šolarke in šolarji, ki so sodelovali v letu 2006, so bili v povprečju stari 9.9 let, in s tem 1 mesec starejši od otrok, ki so v raziskavi sodelovali leta 2001. Razlika 20 točk v praktičnem smislu potemtakem pomeni, da so otroci bralno pismenost iz leta 2001 dosegli 5 mesecev prej, kot njihovi vrstniki pred pol desetletja.